

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА

В.Д. Басай

доктор юридичних наук, професор,
декан Івано-Франківського
факультету Національного
університету «Одеська юридична
академія»

С.О. Ковальчук

кандидат юридичних наук, доцент
заступник декана Івано-
Франківського факультету
Національного університету
«Одеська юридична академія»

ОЦІНКА ДОПУСТИМОСТІ ВИСНОВКІВ ЕКСПЕРТА, СКЛАДЕНИХ ЗАРУБІЖНИМИ ФАХІВЦЯМИ АБО СУДОВО- ЕКСПЕРТНИМИ УСТАНОВАМИ ЗАРУБІЖНИХ ДЕРЖАВ, У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Міжнародне співробітництво держав у сфері кримінального судочинства здійснюється у різноманітних формах, однією з яких є надання міжнародної правової допомоги. Остання є здійснюваною, на підставі національного законодавства, міжнародного договору та принципу взаємності, діяльністю компетентних органів і посадових осіб щодо надання інформації, матеріалів кримінальних справ або провадження процесуальних дій у кримінальних справах.

Дослідженню проблемних питань, пов'язаних із визначенням підстав і порядку провадження процесуальних дій у кримінальних справах у порядку надання міжнародної правової допомоги, присвячена значна увага вчених. Зокрема, вказані питання розглядають у своїх працях П.Н. Бірюков, В.М. Волженкіна, В.М. Гаврилець, Т.С. Гавриш,

Т.П. Москвіна, В.М. Палій, П.І. Репешко, С.А. Смирнова, В.Д. Юрчишин та інші науковці. Проте, у теорії кримінального процесу порядок оцінки і використання у кримінально-процесуальному доказуванні результатів, одержаних у процесі проведення слідчих дій у порядку надання міжнародної правової допомоги, практично не розглядається. Повною мірою це стосується і результатів проведеної за кордоном судової експертизи. Викладене зумовлює необхідність поставити за мету статті дослідження критеріїв допустимості висновків експерта, складених зарубіжними фахівцями або судово-експертними установами зарубіжних держав, у кримінальному процесі України.

Норми кримінально-процесуального закону прямо не передбачають можливості проведення за кордоном процесуальних дій, зокрема судових експертиз. Так, у КПК України, за винятком норм глави 37, присвяченої видачі особи (екстрадиції), порядок міжнародної співпраці у сфері кримінального судочинства визначається тільки у ст. 31, відповідно до якої порядок відносин судів, прокурорів, слідчих і органів дізнання з відповідними установами іноземних держав, а також порядок виконання взаємних доручень визначається законодавством України і міжнародними договорами України [1]. Одночасно національне законодавство закріплює можливість виклику зарубіжних фахівців, що володіють спеціальними знаннями у науці, техніці, мистецтві, ремеслі та інших сферах діяльності. Так, ч. 1 ст. 23 Закону України «Про судову експертизу» передбачає, що керівники державних спеціалізованих установ, які проводять судові експертизи, у необхідних випадках мають право за згодою органу або особи, які призначили судову експертизу, включати до складу експертних комісій провідних фахівців інших держав [2].

Хоча норми КПК України прямо не закріплюють можливість проведення судових експертиз за кордоном, проте вони достатньо широко визначають поняття доказів. Так, ч. 1 ст. 65 КПК України закріплює, що доказами у кримінальній справі є будь-які фактичні дані, на підставі яких у встановленому законом порядку орган дізнання, слідчий і суд встановлюють наявність або відсутність суспільно небезпечного діяння, винність особи, яка вчинила це діяння, та інші обставини, які мають значення для правильного вирішення справи [1]. Встановлюючи

положення про те, що доказами у кримінальних справах є будь-які фактичні дані, КПК України не обмежує можливість їх отримання за кордоном.

Більше того, ч. 2 ст. 75 КПК України і ст. 10 Закону України «Про судову експертизу» визначають коло, які можуть бути експертами осіб: як експерт може бути викликана будь-яка особа, яка має необхідні знання для дачі висновку з досліджуваних питань [1; 2]. Таким чином, норми національного законодавства України не встановлюють обмежень щодо проведення судової експертизи виключно експертами, які є громадянами України.

Як передбачає ч. 1 ст. 26 Модельного закону про державну експертизу, прийнятого на двадцятому пленарному засіданні Міжпарламентської Асамблеї держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав (Постанова № 20-7 від 07.12.2002 р.), регулювання міжнародних відносин у рамках організації та проведення державної експертизи здійснюється на основі міжнародних договорів та угод з урахуванням традицій, що склалися в міжнародній експертній діяльності [3]. На відміну від національного законодавства України, норми міжнародних договорів передбачають можливість проведення судових експертиз зарубіжними фахівцями або судово-експертними установами зарубіжних держав. Так, положення Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах (Кишинів, 07.10.2002 р.), підписаної Україною, визначаючи обсяг взаємної правової допомоги договірних сторін, передбачають можливість виконання процесуальних та інших дій, передбачених законодавством запитованої договірної сторони, зокрема проведення експертиз (ст. 6), а також закріплюють порядок організації та проведення експертних досліджень (ст. 10) [4]. Крім того, на сьогоднішній день Міністерством юстиції України у рамках Співдружності Незалежних Держав укладені двосторонні договори про співпрацю у сфері судової експертизи з Міністерством юстиції Грузії (04.11.1996 р.), Міністерством юстиції Азербайджанської Республіки (24.03.1997 р.), Міністерством юстиції Республіки Узбекистан (12.10.2000 р.) [5; 6; 7]. Таким чином, норми міжнародних договорів прямо передбачають можливість проведення

судових експертиз зарубіжними фахівцями або судово-експертними установами зарубіжних держав.

У юридичній літературі висловлюються різні думки щодо причин проведення судових експертиз за кордоном. Так, В.М. Палій і П.І. Репешко такою причиною визнають наявність недовіри громадськості до незалежності та неупередженості результатів експертної діяльності судових експертів, які працюють у системі силових структур, – Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України і Служби безпеки України [8, с.21-22; 9, с.293]. В.Д. Юрчишин вказує, що причинами неможливості проведення експертиз у судово-експертних і науково-дослідних установах України є: 1) відсутність необхідних приладів і устаткування; 2) відсутність фахівців належного рівня, які б володіли відповідними методиками експертного дослідження [10, с.519-520]. Т.С. Гавриш вважає, що причинами проведення судової експертизи за кордоном виступають: 1) необхідність дослідження об'єктів, які знаходяться за межами України і не можуть бути доставлені органу, у провадженні якого знаходиться кримінальна справа; 2) необхідність проведення таких видів судової експертизи, які потребують використання наукових методик, якими не володіють фахівці в Україні [11, с.41]. На останню з вказаних причин звертає увагу Т.П. Москвіна, яка вказує, що деякі з методик, розроблених Російським федеральним центром судової експертизи, не мають аналогів за кордоном: зі встановлення давності пострілу, давності виготовлення документа, ідентифікації гладкоствольних рушниць за слідами дробу та картечі, встановлення статі людини за потожировою речовиною, встановлення давності утворення потожирового відбитку та інші [12, с.136]. Таким чином, коло обставин, які слугують причинами проведення судових експертиз зарубіжними фахівцями або судово-експертними установами зарубіжних держав, є досить обширним. При цьому необхідно погодитися з В.М. Гаврильцем, на думку якого при вирішенні питання про можливість проведення експертизи за кордоном необхідно виходити з реальної необхідності, а не бажань тих або інших осіб, або уявлень про те, що іноземний експерт є об'єктивнішим, ніж вітчизняний [13, с.10].

У той же час, основною причиною проведення судових експертиз

зарубіжними фахівцями або судово-експертними установами зарубіжних держав є недовіра громадськості до висновків, складених експертами, що працюють у системі силових відомств. Так, П.І. Репешко вказує, що визнаючи наявність недовіри громадськості до висновків експертизи, складених фахівцями, які знаходяться на службі у складі Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України і Служби безпеки України, навіть Генеральна прокуратура України вимушена звертатися за проведенням судових експертиз до іноземних фахівців [9, с.294]. Прикладом цьому можуть бути експертизи, проведені зарубіжними фахівцями або судово-експертними установами зарубіжних держав при розслідуванні кримінальних справ за фактом вбивства у вересні 2000 року журналіста Георгія Гонгадзе (судово-медична експертиза з ідентифікації тіла за ДНК і встановлення часу та причин настання смерті проводилася по черзі українськими, російськими, американськими, німецькими і швейцарськими фахівцями) і за фактом вбивства в жовтні 2002 року журналіста Михайла Коломійця (судово-медична експертиза зі встановлення часу та причин смерті проводилася білоруськими, українськими і французькими фахівцями).

При необхідності проведення судової експертизи за кордоном, запитуваній стороні надається доручення про її проведення компетентним органом або посадовою особою іноземної держави відповідно до міжнародного договору або на основі принципу взаємності. Як вважає Д.А. Шлянцев, перш ніж направляти доручення про провадження експертизи, потрібно проконсультуватися з вітчизняними експертами щодо питань, які повинні бути поставлені [14, с.76]. Крім того, запитуюча сторона повинна надати дані та об'єкти, які необхідні для виконання доручення про проведення судової експертизи і можуть мати значення при її проведенні. Перед направленням за кордон для провадження судової експертизи предметів і документів необхідно провести щодо них необхідні слідчі дії з метою їх процесуальної фіксації: виїмку, огляд, пред'явлення для впізнання.

Основною проблемою, яка виникає при проведенні судової експертизи за кордоном, є можливість використання висновку експерта, складеного зарубіжними фахівцями або судово-експертними установами

зарубіжних держав, у доказуванні у кримінальній справі. Для цього висновок експерта повинен чітко відповідати всім вимогам, що пред'являються кримінально-процесуальним законом, і в першу чергу, бути допустимим.

У КПК України поняття допустимості доказів не визначається. В юридичній літературі допустимість доказів традиційно розглядається як їх властивість, що характеризується такими основними критеріями (елементами, аспектами): 1) належним суб'єктом, правомочним проводити процесуальні дії, направлені на отримання доказів; 2) належним джерелом фактичних даних (відомостей, інформації), яке складає зміст доказу; 3) належною процесуальною дією, яка використовується для отримання доказів; 4) належним порядком проведення процесуальної дії (слідчої або судової), яка використовується в якості засобу отримання доказів [15, с.43-44].

Питання щодо критеріїв визнання допустимими доказів, отриманих у процесі надання правової допомоги у кримінальних справах, вченими розглядається по-різному. Так, В.М. Волженкіна вважає, що їх допустимість визначається точним дотриманням: 1) сукупності обов'язкових процедур та умов міжнародних договорів, загальноновизнаних норм і правил міжнародного права; 2) національного законодавства запитуючої та запитуваної сторін; 3) встановленого порядку направлення та оформлення слідчих і судових доручень [16, с.23]. П.Н. Бірюков вказує, що для визнання допустимими доказів, отриманих при наданні правової допомоги у кримінальних справах, необхідним є дотримання двох обов'язкових умов: 1) порядку отримання та закріплення доказів в іноземній державі, оскільки на підставі норм міжнародного права при виконанні клопотання про правову допомогу сторони керуються процесуальним законодавством запитуваної держави; 2) порядку взаємодії вітчизняних правоохоронних органів з іноземними установами юстиції [17, с.231-232]. Т.С. Гавриш наголошує, що в якості критеріїв допустимості доказів (предметів і документів), отриманих у ході міжнародної правової допомоги у кримінальних справах доцільно розглядати: 1) надання правової допомоги на підставі міжнародного договору або на умовах взаємності; 2) неухильне дотримання суб'єктами

міжнародної правової допомоги встановленого міжнародним договором порядку зносин; 3) здійснення співпраці у цій галузі компетентними органами держав-учасниць договору; 4) відповідність форми і змісту запиту про надання правової допомоги вимогам міжнародного договору; 5) неухильне дотримання вимог національного закону запитуваної сторони при виконанні запиту; 6) забезпечення прав осіб, які притягуються до участі у провадженні в кримінальній справі у порядку надання правової допомоги; 7) дотримання встановленого порядку засвідчення отриманих матеріалів; 8) здійснення співпраці у сфері надання правової допомоги у кримінальних справах в організаційно-правових формах, передбачених міжнародними договорами і національним законодавством договірних сторін [11, с.66-67].

Таким чином, для визнання допустимими висновків експерта, складених зарубіжними фахівцями або судово-експертними установами зарубіжних держав, вони повинні відповідати таким критеріям: 1) судова експертиза повинна проводитися на підставі міжнародного договору або на умовах взаємності; 2) запит про проведення судової експертизи повинен складатися відповідно до вимог міжнародного договору, подаватися та виконуватися компетентними органами і посадовими особами; 3) при організації та проведенні судових експертиз запитуюча та запитувана сторони повинні керуватися внутрішнім законодавством, а у разі надання правової допомоги на умовах взаємності, отримані в результаті її надання докази можуть бути визнані допустимими за умови відповідності процедури їх отримання вимогам кримінально-процесуального закону як запитуючої, так і запитуваної сторони; 4) висновок експерта повинен бути оформлений у чіткій відповідності до норм кримінально-процесуального закону. При цьому ст. 10 Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах (Кишинів, 07.10.2002 р.) передбачає, що висновки експерта, дані в запитуваній договірній стороні відповідно до законодавства цієї договірної сторони, мають таку саму юридичну силу і в запитуючій договірній стороні та приймаються установами юстиції цієї договірної сторони без якого-небудь спеціального засвідчення [4].

Відповідність висновку експерта, складеного зарубіжними

фахівцями або судово-експертними установами зарубіжних держав, вказаним критеріям підлягає встановленню посадовою особою, яка здійснює провадження у кримінальній справі. При цьому висновок експерта підлягає перевірці та оцінці на загальних підставах і за загальними правилами, встановленими кримінально-процесуальним законом запитуючої держави.

Необхідно вказати, що для отримання такими висновками експерта статусу доказів посадовій особі, яка здійснює провадження у кримінальній справі, необхідно виконати ряд процесуальних дій. Так, Т.С. Гавриш до їх числа відносить огляд предметів і документів, переклад отриманих матеріалів українською мовою, залучення спеціаліста для надання допомоги слідчому та судді [11, с.66]. Відповідно, статус доказів висновки експерта, складені зарубіжними фахівцями або судово-експертними установами зарубіжних держав, набудуть після провадження вказаних процесуальних дій.

Вирішувати питання про допустимість доказів, отриманих у порядку взаємності, потрібно виходячи з того, що в Україні існує оціночна (відносна) заборона на використання доказів, отриманих незаконним шляхом, при якій правозастосовчий орган або особа самостійно вирішує питання про допустимість доказів, керуючись кримінально-процесуальним законодавством [18, с.727]. При оцінці отриманого висновку експерта, складеного зарубіжними фахівцями або судово-експертними установами зарубіжних держав, посадова особа, яка здійснює провадження у кримінальній справі, повинна враховувати, що докази, отримані з істотними порушеннями законодавства, повинні бути виключені як недопустимі. Зокрема, не можуть підлягати визнанню допустимими висновки експерта, складені зарубіжними фахівцями або судово-експертними установами зарубіжних держав, якщо при їх отриманні були допущені наступні порушення: 1) вони отримані з порушенням встановленого міжнародним договором порядку зносин у сфері надання правової допомоги; 2) вони складені посадовою особою, у компетенцію якої, за кримінально-процесуальним законом запитованої сторони, не входить проведення судової експертизи; 3) при їх складанні допущені істотні порушення вимог кримінально-процесуального закону

запитуваної сторони. Докази, отримані з порушенням закону, не мають юридичної сили і не можуть бути покладені в основу обвинувачення, а також використовуватися для доказування обставин, що входять у предмет доказування.

Підсумовуючи вищевикладене, необхідно погодитися з С.А. Смірноюю, на думку якої міжнародні контакти судово-експертних установ Російської Федерації здійснюються поки стихійно, від випадку до випадку, проте в майбутньому можливо укладати і довготривалі договори про міжнародну співпрацю у сфері судової експертизи [19, с.605]. При цьому як у національному законодавстві України, так і в міжнародних договорах необхідно передбачити не тільки можливість проведення судової експертизи зарубіжними фахівцями або судово-експертними установами зарубіжних держав, але й підстави для звернення щодо її проведення. Крім того, у КПК України необхідно чітко визначити критерії допустимості висновків експерта, складених зарубіжними фахівцями або судово-експертними установами зарубіжних держав.

Викладені в статті положення щодо оцінки допустимості висновків експерта, складених зарубіжними фахівцями або судово-експертними установами зарубіжних держав, у кримінальному процесі України, повинні знайти свій подальший розвиток за такими напрямками: 1) теоретична розробка проекту норм КПК України нормами, які б закріплювали підстави і порядок звернення за проведенням судової експертизи до зарубіжних фахівців або судово-експертних установ зарубіжних держав, а також визначали критерії допустимості складених ними висновків експерта у кримінальному процесі України; 2) розробка та впровадження у практичну діяльність органів дізнання, досудового слідства та судів методичних рекомендацій та інтерпретаційно-правових актів з питань провадження у порядку надання міжнародної правової допомоги у кримінальних справах процесуальних дій, у тому числі й проведення судової експертизи зарубіжними фахівцями або судово-експертними установами зарубіжних держав, і використання їх результатів у кримінальному процесі України.

Література

1. Кримінально-процесуальний кодекс України: за станом на 01.05.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
2. Про судову експертизу: закон України від 25.02.1994 р. № 4038-ХІІ: за станом на 01.05.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
3. Модельний закон о государственной экспертизе, принятый на двадцатом пленарном заседании Межпарламентской Ассамблеи государств-участников Содружества Независимых Государств (Постановление № 20-7 от 07.12.2002 г.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа к документу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
4. Конвенция о правовой помощи и правовых отношениях по гражданским, семейным и уголовным делам (Кишинев, 07.10.2002 г.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа к документу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
5. Договір про співробітництво між Міністерством юстиції України та Міністерством юстиції Грузії в галузі судової експертизи від 04.11.1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
6. Угода між Міністерством юстиції України та Міністерством юстиції Республіки Узбекистан про співробітництво в галузі судової експертизи від 12.10.2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
7. Угода про співробітництво між Міністерством юстиції України та Міністерством юстиції Азербайджанської Республіки в галузі судової експертизи від 24.03.1997 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
8. Палій В.М. Судова експертиза повинна бути неупередженою / В.М. Палій // Актуальные вопросы судебной экспертизы и криминалистики на современном этапе судебно-правовой реформы: Сб. науч.-практ. материалов / М-во юстиции Украины; Харьковский НИИСЭ; Ред. кол.: М.Л. Цымбал, Э.Б. Ефремян, А.Ф. Дьяченко и др. – Харьков: Право, 1998. – С. 21-24.
9. Репешко П.І. Щодо припустимості використання у кримінальному судочинстві судових експертиз, виконаних іноземними фахівцями / П.І. Репешко // Актуальні проблеми криміналістики: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків) 25-26 вересня 2003 р. / Ред. кол.: М.І. Панов (голов. ред.), В.Ю. Шепітько, В.О. Коновалова та ін. – Х.: Гриф, 2003. – С. 293-296.
10. Юрчишин В.Д. Деякі проблеми допустимості використання як доказів висновків судових експертиз / В.Д. Юрчишин // Держава і право: Збірник наукових праць Інституту держави і права ім. В.М. Корецького. – Випуск 29. – К., 2005. – С. 519-523.
11. Гавриш Т.С. Проблеми допустимості доказів, отриманих в ході міжнародної правової допомоги в кримінальних справах: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Т.С. Гавриш. – Харків, 2004. – 224 с.
12. Москвина Т.П. Судебная экспертиза в борьбе с преступностью / Т.П. Москвина // Бюллетень Министерства юстиции Российской Федерации. – 2001. – № 2. – С. 135-139.
13. Гаврилець В.М. Міжнародне співробітництво у виконанні окремих процесуальних дій в кримінальних справах / В.М. Гаврилець // Науково-практичний збірник «Актуальні проблеми юридичної науки у дослідженнях учених» (додаток до журналу «Міліція України»). – К., 2001. – № 9-а. – С. 4-11.
14. Шлянцев Д.А. Международное право: курс лекций / Д.А. Шлянцев. – М.: Юстицинформ, 2006. – 256 с.
15. Защита по уголовному делу: Пособие для адвокатов / [Под ред. Е.Ю. Львовой]. – М.: Юристь, 2002. – 216 с.

16. Волженкина В.М. Международное сотрудничество в сфере уголовной юстиции / В.М. Волженкина. – СПб.: Санкт-Петербургский юрид. ин-т, 1998. – 43 с.

17. Бирюков П.Н. К вопросу о правовом статусе доказательств по уголовным делам, полученных из источников в иностранном государстве / П.Н. Бирюков // Правоведение. – 1999. – № 2. – С. 230-237.

18. Уголовный процесс: Учебник для вузов / [Под общ. ред. В.И. Радченко]. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: «Юридический Дом «Юстицинформ», 2006. – 784 с.

19. Смирнова С.А. Судебная экспертиза на рубеже XXI века. Состояние, развитие, проблемы. 2-е издание, переработанное и дополненное / С.А. Смирнова. – СПб.: Питер, 2004. – 875 с.

Анотація

Басай В.Д., Ковальчук С.О. Оцінка допустимості висновків експерта, складених зарубіжними фахівцями або судово-експертними установами зарубіжних держав, у кримінальному процесі України. – Стаття.

У статті аналізуються підстави і порядок проведення судових експертиз зарубіжними фахівцями і судово-експертними установами зарубіжних країн. Досліджується поняття допустимості доказів, на підставі чого визначаються порядок оцінки і критерії допустимості висновків експерта, складених зарубіжними фахівцями і судово-експертними установами зарубіжних країн, у кримінальному процесі України.

Ключові слова: міжнародна правова допомога, судова експертиза, висновок експерта, оцінка висновку експерта, допустимість доказів, допустимість висновку експерта.

Аннотация

Басай В.Д., Ковальчук С.А. Оценка допустимости заключений эксперта, составленных зарубежными специалистами или судебно-экспертными учреждениями зарубежных государств, в уголовном процессе Украины. – Статья.

В статье анализируются основания и порядок проведения судебных экспертиз зарубежными специалистами и судебно-экспертными учреждениями зарубежных государств. Исследуется понятие допустимости доказательств, на основании чего определяются порядок оценки и критерии допустимости заключений эксперта, составленных зарубежными специалистами и судебно-экспертными учреждениями зарубежных государств, в уголовном процессе Украины.

Ключевые слова: международная правовая помощь, судебная экспертиза, заключение эксперта, оценка заключения эксперта, допустимость доказательств, допустимость заключения эксперта.

Summary

Basay V.D., Kovalchuk S.O. Estimation of admission of conclusions of expert, made foreign specialists or judicial examination's establishments of the foreign states, in the criminal process of Ukraine. – Article.

The article is dedicated to the consideration of grounds and order of leadthrough of

judicial examinations by foreign specialists or judicial examination's establishments of the foreign states. The concept of admission of proofs, the order of estimation and criteria of admission of conclusions of expert, made foreign specialists and judicial examination's establishments of foreign countries, in the criminal process of Ukraine is investigated.

Keywords: international legal aid, judicial examination, conclusion of expert, estimation of conclusion of expert, admission of proofs, admission of conclusion of expert.

М.Й. Вільгушинський

Заступник голови

Вищого спеціалізованого суду

України

з розгляду цивільних

і кримінальних справ,

Заслужений юрист України,

кандидат юридичних наук

М.В. Сіроткіна

Науковий консультант

Вищого спеціалізованого суду

України

з розгляду цивільних

і кримінальних справ,

кандидат юридичних наук

ПРАВО БЛИЗЬКИХ РОДИЧІВ ПОТЕРПІЛОГО НА ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА СПОСОБИ ВИРІШЕННЯ

Проблема належного забезпечення прав потерпілого у кримінальному процесі України не нова, нею цікавилися як науковці, так і практики ще з початку виникнення цієї процесуальної «фігури» у кримінальному судочинстві. Поряд з тим, коли більш менш окреслилися права та обов'язки цього процесуального суб'єкта, виникло питання про коло осіб та обсяг їх прав у разі смерті потерпілого внаслідок скоєння